

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „instrumentów pomiaru i informacji na temat Odpowiedzialności Społecznej przedsiębiorstw w zglobalizowanej gospodarce”

(2005/C 286/04)

15 września 2004 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 swojego regulaminu wewnętrznego, przyjąć opinię w sprawie instrumentów pomiaru i informacji na temat Odpowiedzialności Społecznej Przedsiębiorstw w zglobalizowanej gospodarce.

Sekcja ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, odpowiedzialna za przygotowanie prac Komitetu na ten temat, wydała swoją opinię w dniu 24 maja 2005 r. (sprawozdawca: **Evelyne PICHENOT**)

Na 418. sesji plenarnej w dniach 8-9 czerwca 2005 r. (posiedzenie z dnia 8 czerwca 2005 r.), Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 135 do 2, przy 18 głosach wstrzymujących się, przyjął następującą opinię:

1. WSTĘP

1.1 Przyjmując, w lipcu 2002 r., nowy kierunek działania na rzecz Odpowiedzialności Społecznej Przedsiębiorstw (OSP), Komisja wprowadziła przedsiębiorstwa do swojej strategii zrównoważonego rozwoju. OSP jest mikroekonomiczną odmianą makroekonomicznego pojęcia zrównoważonego rozwoju. Komisja podaje konkretną definicję odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw jako „dobrowolne uwzględnienie przez przedsiębiorstwa problematyki społecznej i ekologicznej w działalności komercyjnej i w ich stosunkach z zainteresowanymi stronami”. Po zakończeniu prac, Komisja przedstawi nowy komunikat, „Strategia na rzecz wspierania i rozwoju OSP w Unii Europejskiej”.

1.2 Dyrektywa 2003/51/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 czerwca 2003 r. ⁽¹⁾ zmienia 4. dyrektywę z 1978 r. dotyczącą sprawozdań rocznych i 7. dyrektywę z 1983 r. dotyczącą sprawozdań skonsolidowanych, wprowadzając do nich następujący ustęp: „W stopniu niezbędnym do zrozumienia rozwoju, wyników lub sytuacji przedsiębiorstwa, analiza obejmuje kluczowe wskaźniki wydajności zarówno o charakterze finansowym jak i, stosownie do okoliczności, pozafinansowym, związane ze specyficzną działalnością przedsiębiorstwa, w szczególności informacje dotyczące zagadnień związanych z pracownikami i środowiskiem naturalnym”.

1.3 Właściwe zarządzanie przedsiębiorstwem, przy poszanowaniu zasad OECD w tej dziedzinie, i odpowiedzialne — ze społecznego punktu widzenia — inwestycje nabierają znaczenia w świecie biznesu. Inwestowanie społecznie odpowiedzialne oznacza zarządzanie portfelem papierów wartościowych nie tylko w sposób przynoszący zyski, lecz również z uwzględnieniem kryteriów społecznych i środowiskowych.

⁽¹⁾ Patrz: opinia EKES-u w sprawie wniosku modyfikującego dyrektywę dotyczącą sprawozdań rocznych i sprawozdań skonsolidowanych pewnych kategorii spółek i towarzystw ubezpieczeniowych; sprawozdawca: Guido Ravoet, z 22 i 23.01.2003 r. (Dz. U. C 85 z 8.4.2003 r.) oraz zalecenie z 30.05.2001 r. (nr 2001/453/CE) dotyczące uwzględnienia aspektów środowiskowych w księgach i sprawozdaniach rocznych spółek.

1.4 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przywiązuje dużą wagę do OSP, aby stała się ona siłą napędową jako jeden z elementów globalnej strategii zrównoważonego rozwoju. W uwadze końcowej do swojej opinii ⁽²⁾, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stwierdził, że jego zdaniem OSP stanowi jedno z zasadniczych zagadnień, które zamierza bardzo uważnie i aktywnie pilotować i monitorować. Opinia zawiera stwierdzenie, że postępowanie odpowiedzialne ze społecznego punktu widzenia powinno opierać się na rzeczywistym i dynamicznym stosowaniu istniejących przepisów (ustawodawstwo i układy zbiorowe) oraz, że należy je wspierać dobrowolnymi zobowiązaniami wykraczającymi poza przepisy. Komitet przewiduje opracowanie OSP odpowiadającej szerególnemu kontekstowi UE.

1.5 Obecnie we wszystkich Państwach Członkowskich rozszerzonej Unii prowadzi się debaty na temat OSP, mimo iż ustawodawstwo i praktyki różnią się znacznie pomiędzy krajami. Należy kontynuować działania pobudzające świadomość co do OSP w nowych Państwach Członkowskich. Stanowi to uzasadnienie dla sporządzenia niniejszej opinii z inicjatywy własnej w momencie publikacji nowego komunikatu, stanowiącego kontynuację Zielonej księgi i prac wielostronnego forum na temat OSP.

1.6 W okresie od października 2002 r. do czerwca 2004 r. w wielostronnym forum europejskim na temat OSP wzięło udział około dwudziestu organizacji reprezentujących pracodawców, sieci przedsiębiorstw, pracowników i innych uczestników społeczeństwa obywatelskiego, biorących udział w pierwszej próbie dialogu obywatelskiego lub społecznego ⁽³⁾. Metoda pracy, oparta między innymi na poszukiwaniu konsensusu dla wspierania przejrzystości i zbieżności środków, miała na celu dokonanie wspólnej oceny czynników sprzyjających oraz przeszkód dla OSP jak również w miarę możliwości sformułowanie wspólnych zaleceń dotyczących przyszłości. Poza analizą czynników ograniczających promowanie OSP z jednej strony i służących jej rozwijaniu z drugiej strony, forum wyraźnie określiło bodźce pożądane dla pobudzenia świadomości co do OSP i szkolenia podmiotów w jej zakresie. Forum zaleciło również oparcie oceny OSP na zasadniczych tekstach międzynarodowych, podpisanych już przez wszystkie Państwa Członkowskie.

⁽²⁾ Opinia EKES-u w sprawie odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw (Sprawozdawca: Renate HORNUNG-DRAUS) - Dz.U. C 125 z 27.05.2002 r.

⁽³⁾ Należy zauważyć, że słowo „social” (społeczny) nie ma takiego samego znaczenia w języku francuskim i angielskim, co doprowadziło do rozróżnienia przez wspólnotę francuskojęzyczną pojęć „social” i „sociétal” w celu właściwego ukazania odpowiedzialności wobec uczestników wewnętrznych („social” w sensie relacji przemysłowych) i zewnętrznych („sociétal” w sensie wspólnoty, w której znajduje się przedsiębiorstwo, terenu zatrudnienia i życia).

1.7 W art. I.3 projektu Traktatu Konstytucyjnego przypomniano, że Unia Europejska pracuje na rzecz zrównoważonego rozwoju Europy, opartego na „wysokiej konkurencyjnej społecznej gospodarce rynkowej, która zmierza do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego”. OSP jest jednym z narzędzi utrzymania równowagi pomiędzy trzema filarami strategii lizbońskiej: gospodarką i wzrostem; zatrudnieniem i europejskim modelem społecznym oraz środowiskiem naturalnym. Jest więc środkiem wzmocnienia spójności społecznej i kolejnym krokiem na drodze ku społeczeństwu opartemu na zaawansowanej wiedzy, co poprawi wydajność gospodarczą UE i konkurencyjność (4) europejskich przedsiębiorstw.

1.8 Wzrost wymiany międzynarodowej dotyczy przedsiębiorstw każdej wielkości, mimo iż dużą ich część stanowią firmy wielonarodowe. Przepływ towarów, usług i kapitałów z państwa do państwa odbywa się wewnątrz tej samej grupy przedsiębiorstw. Chodzi tu o globalizację gospodarki, a nie tylko o wymianę międzynarodową. Rosnąca rola przedsiębiorstw wymusza na nich przyjmowanie coraz większej odpowiedzialności wobec środowiska naturalnego i społecznego poza granicami swego państwa.

1.9 W tej sytuacji nie wystarcza już myślenie wyłącznie kategoriami wewnętrznego rynku europejskiego. Dla wielu przedsiębiorstw właściwym punktem odniesienia stał się rynek światowy, na którym rozwijane są różne praktyki nawiązujące, w sposób bezpośredni lub domyślny, do różnych koncepcji OSP. Mimo iż wszystkie te koncepcje pretendują do miana uniwersalnych, każda z nich jest wyrazem pewnej wizji etyki i społeczeństwa, węższego i szerszego kontekstu środowiska społecznego i naturalnego.

2. OD EKSPERYMENTOWANIA KU DOJRZAŁOŚCI: W STRONĘ WIĘKSZEJ PRZEJRZYSTOŚCI

2.1 Konwencje, standardy i zasady międzynarodowe (5).

2.1.1 Świat uświadamia sobie, że prawa człowieka, godność pracy oraz przyszłość planety stanowią etyczną funkcję działalności gospodarczej. Wartości te wyrażane są na poziomie międzynarodowym i europejskim.

2.1.2 Konwencje, standardy i zasady międzynarodowe obejmują: Deklarację ILO w sprawie przedsiębiorstw międzynarodowych, Deklarację ILO w sprawie praw podstawowych, Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych oraz Powszechną Deklarację Praw Człowieka ONZ.

(4) Sprzężenie między OSP a konkurencyjnością, znacząca i złożona problematyka, nie będzie przedmiotem analizy niniejszej opinii.

(5) Bardziej wyczerpująca lista znajduje się we wnioskach na zakończenie wielostronnego forum europejskiego.

2.1.3 Do powyższych tekstów zasadniczych należy dodać główne zasady ONZ dotyczące ochrony konsumenta oraz normy bezpieczeństwa i jakości produktów żywnościowych z *Codex alimentarius*. W dziedzinie środowiska naturalnego i dobrego zarządzania należy również odwołać się do konwencji przyjętych w nowych działaniach dotyczących GSP + (6).

2.1.4 Wspólnota międzynarodowa zobowiązała się do osiągnięcia celów milenijnych do 2015 r. Plan działania przyjęty w Johannesburgu traktuje OSP jako narzędzie bardziej sprawiedliwej i integrującej globalizacji. Jest to gorąca zachęta dla wszelkiego rodzaju przedsiębiorstw oraz wszystkich tych, którzy je finansują, do wspierania zrównoważonego rozwoju świata.

2.1.5 W swoim raporcie „Sprawiedliwa globalizacja” (7) grupa redakcyjna podkreśla, że aby dobrowolne inicjatywy były wiarygodne, powinna im towarzyszyć troska o przejrzystość i gotowość do zdawania sprawy ze swej działalności, co zakłada istnienie skutecznego systemu oceny wyników, publikowania informacji i kontroli.

2.1.6 EKES zachęca wszystkie Państwa Członkowskie do ratyfikowania wszystkich konwencji ILO, które ich dotyczą i włączenia ich do ustawodawstwa krajowego.

(6) Konwencje dotyczące naturalnego środowiska i zasad dobrego sprawowania rządów:
Protokół z Montrealu dotyczący substancji zmniejszających warstwę ozonową;
Konwencja z Bazylei w sprawie kontroli ruchów transgranicznych odpadów niebezpiecznych i ich usuwania;
Konwencja sztokholmska w sprawie trwałych substancji zanieczyszczających;
Konwencja w sprawie międzynarodowego obrotu gatunkami roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem;
Konwencja w sprawie zróżnicowania biologicznego;
Protokół kartagiński o zapobieganiu zagrożeniom biotechnologicznym;
Protokół z Kioto do konwencji ramowej Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatycznych;
Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie substancji psychotropowych (1971);
Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie nielegalnego handlu narkotykami i substancjami psychotropowymi (1988);
Konwencja meksykańska Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu korupcji;
Opinia EKES-u 132/2005 z 9.3.2005 r. w sprawie ogólnego systemu preferencji taryfowych (sprawozdawca: Antonello Pezzini).

(7) Raport Światowej Komisji ds. Społecznego Wymiaru Globalizacji, luty 2004 r. / The World Commission on the Social Dimension of Globalization - A Fair Globalization: Creating Opportunities for All February 2004
Opinia EKES-u 252/2005 z 9.3.2005 w sprawie społecznego wymiaru globalizacji – wkład polityki unijnej w rozszerzenie korzyści na wszystkich; sprawozdawcy: Tom Etty i Renate Hornung-Draus (COM(2004)383 końcowy).

2.2 Zbiór przepisów europejskich ⁽⁸⁾

2.2.1 Do tego zbioru międzynarodowych dokumentów Rada Europy dołączyła Europejską konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (CEDH) i Europejską kartę społeczną. Państwa Członkowskie Unii posiadają własny zbiór przepisów nazywany dorobkiem prawnym Wspólnoty (*acquis communautaire*). Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w Luksemburgu są gwarantami europejskiego zbioru przepisów. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, ogłoszona w Nicei w 2000 r., wprowadza nowy etap, znosząc podział na prawa cywilne i polityczne z jednej strony, a ekonomiczne i społeczne z drugiej. Wielostronne forum europejskie odświeżyło podstawy działania OSP, bazując na całości przepisów europejskich.

2.2.2 Przedsiębiorstwo jest elementem społeczności ludzkiej, a nie tylko ogniwem systemu gospodarczego. Jego podstawową funkcją jest produkcja towarów lub dostarczanie usług, przez co tworzy miejsca pracy, dystrybuje dochody i płaci podatki. Stanowi składową społeczności ludzkiej. Od długiego już czasu wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa mierzy się narzędziami z dziedziny zarządzania i księgowości. Aby je doskonalić, poddaje się je okresowej adaptacji.

2.2.3 Europejski model społecznej gospodarki rynkowej nie uznaje przedsiębiorstwa za połączenie kapitałów lub za powiązanie kontraktów, ale również, i przede wszystkim, za zbiorowość, która powinna być miejscem dialogu społecznego. Spółka kapitałowa istnieje wyłącznie poprzez swoich akcjonariuszy. Przedsiębiorstwo, niezależnie od swojego statusu, jest elementem społeczeństwa ludzkiego, a nie tylko ogniwem systemu gospodarczego.

2.2.4 Obok modelu ukierunkowanego wyłącznie na wynik uzyskany przez akcjonariuszy (*shareholders*), godny uwagi jest także model uwzględniający strony zainteresowane (*stakeholders*) Przedsiębiorstwo lepiej uwzględnia swą odpowiedzialność, gdy zwraca uwagę na oczekiwania różnych grup interesów.

2.2.5 W Zielonej księdze nt. *wsparcia europejskich ram na rzecz społecznie odpowiedzialnego zachowania przedsiębiorstw* stwierdza się: „Koncepcja społecznie odpowiedzialnego zachowania przedsiębiorstwa oznacza zasadniczo, że przedsiębiorstwa postanawiają z własnej inicjatywy przyczynić się do polepszenia społeczeństwa i do większej czystości środowiska naturalnego”. W opinii EKES-u w sprawie Zielonej księgi oraz w opinii EKES-u w sprawie „Społeczny wymiar globalizacji — wkład polityki unijnej w rozszerzenie korzyści na wszystkich”, Komitet stwierdza, że: „Zachowanie społecznie odpowiedzialne oznacza, że przedsiębiorstwa stosują istniejące przepisy społeczne i dążą do budowania powszechnego poczucia partnerstwa z wszystkimi zainteresowanymi stronami”.

⁽⁸⁾ Bardziej wyczerpująca lista znajduje się we wnioskach na zakończenie wielostronnego forum europejskiego.

2.2.6 Unia Europejska powinna wzmocnić postrzeganie europejskiej tożsamości przedsiębiorstwa. Mogłaby zachęcać do dialogu i wymiany poglądów między różnymi podmiotami i rodzajami doświadczeń w zakresie instrumentów pomiaru odnoszących się do OSP, tak aby praktyki OSP nadał stymulowały procesy innowacyjne, rozprzestrzeniając się wśród różnych kategorii przedsiębiorstw.

2.3 Instrumenty OSP: dokumenty odnoszące się do zbioru przepisów ⁽⁹⁾

2.3.1 Zbiór przepisów jest interpretowany za pomocą konkretnych instrumentów publikowanych przez instytucje publiczne lub niepubliczne (instrumentów w większości wywodzących się z krajów, w których stosuje się prawo zwyczajowe): obejmują one dokumenty odnoszące się do przepisów wraz z instrukcjami ich stosowania. W zależności od kontekstu społeczno-kulturalnego autorów, instrumenty OSP zawierają różne interpretacje zbioru przepisów. Wśród autorów znajdują się zrzeszenia przedsiębiorstw, państwowe urzędy normalizacji, biura audytorskie, agencje ratingowe, uniwersytety, stowarzyszenia obywatelskie, władze publiczne. Istnieje duża liczba instrumentów OSP, w większości autorstwa organizacji niepublicznych, które częstokroć reprezentują sprzeczne interesy, a czasami wzajemnie się wykluczają.

2.3.2 Niektóre zbiory dokumentów są rozpowszechniane publicznie, zarówno w wymiarze międzynarodowym — jak ISO 9000, ISO 14000, SA 8000, AA 1000, GRI —, europejskim — jak EMAS, SME Key, Eurosif, bilans społeczny ⁽¹⁰⁾—, czy krajowym — jak ustawy, dekrety i zalecenia.

2.3.3 Operatorzy, czyli wyspecjalizowani analitycy pracujący dla zarządzających funduszami oraz agencje ratingowe kontekstu społecznego i środowiskowego, pracują nad zbiorem przepisów międzynarodowych. Przenoszą oni zasady (wartości) zbioru przepisów na kryteria bardziej szczegółowe. Zgodność z kryteriami jest następnie mierzona — pod względem ilościowym lub jakościowym — za pomocą wskaźników znaczących, użytecznych, czytelnych i porównywalnych.

2.3.4 Operatorzy odpowiedzialni są za przedstawienie inwestorom i konsumentom wiarygodnej oceny ryzyka pozafinansowego, przez co OSP nabiera znaczenia jako czynnik zróżnicowania konkurencyjnego na rynku. Wewnętrzne regulaminy zawodowe operatorów muszą gwarantować ich własną wiarygodność. Wyrazem woli dążenia w tym kierunku jest utworzenie standardu CSRR-QS 1.0.

⁽⁹⁾ Patrz „ABC of CSR Instruments” Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia i Spraw Socjalnych

⁽¹⁰⁾ Bilans społeczny wprowadzony przez CJDES (*Centre des Jeunes Dirigeants de l'Economie Sociale*) stanowi globalne narzędzie diagnostyczne, opierające się na zasadzie oceny przekrojowej (*cross-assessment*) przez uczestników wewnętrznych i zewnętrznych w przedsiębiorstwie.

2.3.5 Wśród instrumentów dobrowolnych znajduje się Pakt Globalny zainicjowany przez Sekretarza Generalnego ONZ, który przyjęło niemal dwa tysiące przedsiębiorstw na całym świecie.

2.3.6 Wytyczne GRI (*Global Reporting Initiative*) są często stosowane przez znaczną liczbę firm międzynarodowych. Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna ISO rozpoczęła w 2005 r. opracowanie wytycznych w sprawie odpowiedzialności społecznej⁽¹⁾ (ISO 26000).

2.3.7 W ramach branżowych komisji dialogu społecznego, w 2003 r. znaleziono wspólną płaszczyznę w kwestii OSP pomiędzy partnerami społecznymi⁽¹²⁾. Uzgodniono następujące wspólne inicjatywy: kodeks OSP w hotelarstwie, wspólna deklaracja w sprawie OSP przedsiębiorstw handlowych, kodeks postępowania w przemyśle cukrowniczym, a także tekstylnym, skórzanym i odzieżowym, a ostatnio w sektorze bankowym.

2.3.8 Istnieją również kodeksy postępowania i kodeksy zasad przedsiębiorstw, często sporządzane samodzielnie przez kierownictwo, czasami redagowane po konsultacjach z różnymi zainteresowanymi stronami, ewentualnie negocjowane z przedstawicielami pracowników. Niektóre z nich nie spełniają norm ILO.

2.3.9 Wiele innych instrumentów nie podlega rozpowszechnianiu. Przykładowo, szczegółowa metodyka danej agencji ratingowej — czyli wskaźniki za pomocą których mierzy się zgodność z poszczególnymi kryteriami — stanowi podstawowe narzędzie pracy tej agencji, która konkuruje na rynku z innymi agencjami.

2.3.10 Instrumenty mogą być stosowane przez przedsiębiorstwa samodzielnie na zasadzie dobrowolności lub przez społecznie odpowiedzialnych inwestorów. Mogą być również skierowane do ostatecznych odbiorców. Handlowe znaki etyki lub jakości środowiskowej ułatwiają wybór klientom indywidualnym. Kampanie na rzecz uświadamiania — jak na przykład na rzecz przestrzegania praw pracowników przemysłu odzieżowego — przyczyniły się do pogłębienia zbiorowej świadomości, co zainicjowało uświadomioną konsumpcję. Co do znaków handlowych, pojawiają się jednakże poważne trudności, kiedy trzeba określić jednolite i możliwe do zastosowania kryteria gwarantujące wystarczający stopień spełnienia wymogów i zawierające wiarygodne informacje.

3. W STRONĘ RZETELNEGO I PRZEJRZYSTEGO POMIARU OSP

3.1 Uwagi ogólne

3.1.1 Instrumenty pomiaru OSP powinny być spójne, trafne i niezawodne. Oceny powyższych cech i ich wzajemnej relacji

⁽¹⁾ Wskazówki w sprawie odpowiedzialności społecznej.

⁽¹²⁾ Raport informacyjny nt. „Aktualny stan współregulacji i samoregulacji na jednolitym rynku” (Sprawozdawca: Bruno Vever).

należy dokonywać w poszanowaniu różnorodności, opierając się jednocześnie na wartościach uniwersalnych i zasadach przeciwnych.

3.2 Spójność

3.2.1 Instrumenty muszą być spójne w stosunku do całości międzynarodowych dokumentów.

3.2.2 Muszą również być zgodne z przepisami europejskimi i dorobkiem prawnym Wspólnoty.

3.2.3 Przedsiębiorstwa w dalszym ciągu zobowiązane są do przestrzegania prawodawstwa krajowego, jednakże wartość dodana przez odpowiedzialność społeczną przedsiębiorstw nie jest identyczna w każdym kontekście społeczno-gospodarczym (kraje uprzemysłowione, kraje o gospodarkach wschodzących, kraje słabo rozwinięte).

3.2.4 W krajach słabiej rozwiniętych duże przedsiębiorstwa czasami mogą z konieczności przejmować gestię opieki zdrowotnej, zakwaterowania i kształcenia swych pracowników, a nawet ich rodzin. W tym kontekście, instrumenty OSP mogą być użyteczne w celu osiągnięcia jasnego obrazu skuteczności oraz znaczenia dla wszystkich interesariuszy działań prowadzonych przez przedsiębiorstwa z własnej inicjatywy

3.3 Trafność

3.3.1 To samo kryterium może być mierzone za pomocą różnych wskaźników. Przykładowo „brak dyskryminacji ze względu na płeć” może być mierzony procentowym udziałem kobiet w radach nadzorczych, na wysokim szczeblu kierowniczym, stosunkiem wysokości pensji kobiet i mężczyzn, liczbą godzin szkoleń dla poszczególnych płci itp. W odniesieniu do kryterium „tworzenie miejsc pracy”, w przypadku delokalizacji produkcji, wskaźnik ten odzwierciedla sytuację częściowo, jeżeli stosowany jest z punktu widzenia tylko jednego obszaru; wskaźnik globalny powinien uwzględniać zwolnienia w kraju, w którym zlikwidowano produkcję i zatrudnianie w kraju, do którego zostaje ona przeniesiona.

3.3.2 Należy zwrócić szczególną uwagę na zakres mierzonego zjawiska. Na przykład, średnia płaca w przedsiębiorstwie nie będzie właściwym wskaźnikiem jego polityki socjalnej, jeśli przedsiębiorstwo narzuca swoim podwykonawcom takie warunki, które uniemożliwiają im zapewnienie przyzwoitej płacy własnym pracownikom.

3.3.3 Ponieważ OSP opiera się na wychodzeniu poza normy prawne, niejednolite ustawodawstwo poszczególnych krajów może prowadzić do wypaczeń. Na przykład przedsiębiorstwo o średniej emisji zanieczyszczeń otrzyma ocenę dobrą w kraju, w którym nie ma przepisów dotyczących emisji do atmosfery i ocenę złą dla podobnej fabryki w kraju, w którym ustawodawstwo jest surowe. Dlatego niezbędne jest przyjmowanie za minimum norm społecznych i środowiskowych zawartych w dorobku prawnym Wspólnoty, jednocześnie cały czas je ulepszając.

3.4 Niezawodność

3.4.1 Wskaźnik powinien umożliwić porównanie w czasie i przestrzeni, czyli:

- pomiar zmian tego samego zjawiska z roku na rok;
- pomiar tego samego zjawiska w różnych lokalizacjach. Należy w tym celu wyeliminować niejasności. Na przykład, inwestycja w szkolenie zawodowe może obejmować jedynie kwoty wypłacone instytucji szkolącej lub obejmować płace pracowników podczas szkolenia.

3.4.2 Nie należy dążyć do łączenia wszystkich danych. Na przykład sumowanie emisji gazów powodujących efekt cieplarniany ma sens, ponieważ ich skutki mają wymiar globalny; odmiennie w przypadku zużycia wody, którego wpływ mierzony jest w zależności od lokalnych zasobów.

3.4.3 Do wskaźnika powinna być dołączona „karta jakości”, zawierająca informacje kto ustala dane i według jakiej metody.

- Narzędzia pomiaru wielkości fizycznych (np. liczniki emisji gazu) powinny znajdować się we właściwym miejscu i być właściwie cechowane. W przypadku wskaźników bardziej jakościowych (np. szkolenia zawodowe), pojęcie powinno być dokładnie określone a metoda oceny wyraźnie zdefiniowana.
- Należy podać kto zbiera dane, ponieważ status i miejsce zbierającego mogą wywierać wpływ na wyniki. Dobrze byłoby, aby osoba lokalnie odpowiedzialna uzyskała potwierdzenie danych liczbowych od zainteresowanej strony lub zaufanej strony trzeciej. Na przykład, dane techniczne potwierdzone przez urzędowego kontrolera, dane socjalne przez przedstawiciela pracowników, dane dotyczące środowiska naturalnego przez wyspecjalizowaną organizację pozarządową.

3.4.4 Działanie, które stanowi koszt dla przedsiębiorstwa, powinno zakończyć się uzyskaniem jakiejś formy uznania (znaku jakości, certyfikatu itd.). Pociąga to za sobą interwencję z zewnątrz niezależnego i kompetentnego podmiotu. Ważną rolę, zarówno w odniesieniu do kierunku działania jak i wyników, mają do odegrania zainteresowane środowiska zawodowe.

4. ROZSZERZYĆ ZAKRES STOSOWANIA I POLEPSZYĆ JAKOŚĆ INSTRUMENTÓW

4.1 Rozwijanie praktyki informacyjnej

4.1.1 W wielkich przedsiębiorstwach upowszechnia się zwyczaj sporządzania raportów rocznych. Stanowi to odpowiedź na żądania przejrzystości w strategii przedsiębiorstwa, również w zakresie OSP. Jakość informacji pozostaje jednak bardzo nierówna. Powinna się więc poprawić.

4.1.2 Badania nad jakością informacji, skoncentrowane na dużych przedsiębiorstwach, rzadko obejmują przedsiębiorstwa małe i średnie oraz spółki nienotowane na giełdzie. Tymczasem te przedsiębiorstwa, które uzyskały certyfikat EMAS lub ISO 14001 są zobowiązane do okresowego składania deklaracji dotyczącej środowiska naturalnego. Koszt certyfikacji stanowi dla wielu małych i średnich przedsiębiorstw przeszkodę w podjęciu tego działania, zwłaszcza że należy przeprowadzać bieżącą kontrolę (w momencie „t”), co wymusza okresowe przeglądy certyfikacyjne.

4.1.3 Ze względu na ograniczenia finansowe i kadrowe, nie można wymagać od MŚP tak samo szczegółowych informacji jak od dużych przedsiębiorstw. Niemniej, w ramach rozwoju, należy zachęcać małe i średnie przedsiębiorstwa do informowania zainteresowanych stron o podjętych działaniach OSP, niezależnie od ich skali.

4.1.4 Istnieją również sieci utworzone przez instytucje prywatne, publiczne lub para-publiczne, w tym uniwersyteckie ośrodki badawcze, które informują o OSP i organizują jej wsparcie na forum krajowym, europejskim — zwłaszcza CSR Europa i Fundacja Dublińska — lub światowym — WBCSD i bank danych ILO. Dobrze byłoby pomóc im w rozpowszechnianiu wyników ich prac, jednocześnie informując użytkowników, z zachowaniem przejrzystości, o różnorodności podmiotów i metod.

4.1.5 W szkolnictwie niektórych Państw Członkowskich wprowadzono innowacje pedagogiczne skierowane na podniesienie świadomości konsumenckiej. Należy włączyć zbiór praw międzynarodowych w proces kształcenia młodych Europejczyków.

4.2 Zróżnicowanie instrumentów

4.2.1 Należy pogodzić jedność zasad z poszanowaniem zróżnicowania.

4.2.1.1 Jedność: gdy jest to właściwe, powinna istnieć możliwość łączenia wskaźników w celu przedstawienia globalnego obrazu polityki badanego przedsiębiorstwa.

4.2.1.2 Zróżnicowanie: wskaźniki powinny uwzględniać realia społeczno-gospodarcze, prawne i kulturalne, jak również rodzaj i wielkość przedsiębiorstwa, różnych stref geograficznych i różnych sektorów zawodowych.

4.2.2 Dobrze byłoby, aby wskaźniki umożliwiały porównanie (*benchmark*), zarówno z punktu widzenia geograficznego jak i branżowego, pomiędzy różnymi jednostkami tego samego przedsiębiorstwa lub tej samej grupy, pomiędzy jednostkami tego samego sektora działalności, pomiędzy jednostkami z tego samego terenu.

4.2.3 Należy przygotować pewne specyficzne narzędzia: wskaźniki nie mogą być ściśle takie same w przemyśle i w usługach. Wychodząc z tych samych zasad, konkretne wskaźniki muszą być odpowiednio dostosowane dla dostawców usług użyteczności publicznej i producentów dóbr i usług powszechnych; działalności handlowej i niehandlowej; firm wielonarodowych i małych i średnich przedsiębiorstw; poszczególnych sektorów działalności gospodarczej.

4.2.4 W dużych sektorach przemysłu i usług, dla zachowania spójności branżowej, należy negocjować branżowe zbiory wzorców, wraz z instrumentami, pomiędzy europejskimi lub innego odpowiedniego poziomu sektorowymi organizacjami pracodawców i pracowników. Wzrost liczby porozumień ramowych pomiędzy międzynarodowymi federacjami związków zawodowych i przedsiębiorstwami wielonarodowymi otwiera perspektywy w tym względzie. Dobrze byłoby, aby właściwe kryteria i wskaźniki były opracowywane wspólnie przez partnerów branżowego dialogu społecznego, z uwzględnieniem ewentualnego wkładu innych zainteresowanych stron.

4.3 Poszerzanie zakresu wykorzystania instrumentów

4.3.1 Instrumenty OSP służą coraz większej liczbie podmiotów. Obecnie coraz istotniejsze stają się ryzyko pozafinansowe, takie jak ryzyko utraty reputacji, zagrożenie dla spójności (zły klimat społeczny w przedsiębiorstwie), ryzyko małwersacji (korupcja, naruszanie tajemnicy zawodowej, defraudacja, nieuczciwa konkurencja, fałszowanie). Inwestorzy, zwłaszcza zarządzający funduszami oszczędności pracowniczych, funduszami etycznymi lub inwestycjami społecznie odpowiedzialnymi, uwzględniają ryzyko pozafinansowe, które staje się kryterium rynkowym.

4.3.2 Udzielając kredytów na eksport, czy ubezpieczając kredyty, banki i specjalistyczne firmy powinny w większym niż obecnie stopniu uwzględniać podczas kategoryzacji (*ratingu*) politykę zrównoważonego rozwoju prowadzoną przez dane państwo i strategię OSP przedsiębiorstw w tym państwie.

4.3.3 Jako że praktyki OSP przekładają się na mierzalne ograniczenie ryzyka przedsiębiorstwa, byłoby wskazane, aby system bankowy i ubezpieczeń uwzględniały ten czynnik w swoich taryfach.

4.3.4 W przetargach publicznych najczęściej stosuje się prostą zasadę wyboru oferenta według najniższej ceny. Dobrze

byłoby włączać do zasad przetargu kryteria bardziej jakościowe, jak np. postawa wobec OSP, tak jak to będzie stosować Unia w kategorii SGP + systemu preferencji handlowych.

4.3.5 Unia bowiem, w porozumieniach dwustronnych, na przykład w umowie stowarzyszeniowej UE — Chile, odnosi się do głównych wytycznych OECD; deklaruje również wolę poprawy przestrzegania podstawowych norm w swoich stosunkach handlowych z krajami o gospodarkach wschodzących, na przykład z Brazylią, Indiami i Chinami. Regularnie umieszcza temat zbieżności w zakresie OSP w kalendarium dialogu transatlantyckiego i kontynuuje to działanie w dialogu z Kanadą.

4.3.6 Wzmacnianie mechanizmów OECD, w szczególności poprawa standardów krajowych punktów kontaktowych w państwach członkowskich OECD, sprzyja częstszemu stosowaniu instrumentów OSP. Unia Europejska powinna zachęcać kraje nie będące członkami OECD do postępowania zgodnie z głównymi zasadami tej organizacji. Władze wszystkich państw członkowskich OECD odgrywają szczególnie ważną rolę w skutecznym systemie monitorowania.

4.4 Tworzenie instrumentów nowej generacji

4.4.1 Wytyczne GRI (Globalnej Inicjatywy w sprawie Sprawozdawczości — *Global Reporting Initiative*) są uznanym niepublicznym zbiorem wzorców, który można ulepszyć. W ramach przeglądu 2005/2006, europejskie podmioty powinny energicznie uczestniczyć w pracach tej organizacji, aby lepiej przystosować do kontekstu europejskiego jej metody i kryteria.

4.4.2 Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna ISO zdecydowała w czerwcu 2004 r. o podjęciu prac nad wytycznymi w sprawie odpowiedzialności społecznej (*guidance on social responsibility*). Wytyczne te, zawarte w ISO 26000, w przeciwieństwie do norm ISO 9000 o zarządzaniu jakością i ISO 14000 o zarządzaniu środowiskowym, nie będą normą rodzajową systemu zarządzania i nie będą podlegały certyfikacji. Brazylia, kraj o wschodzącej gospodarce i Szwecja, o gospodarce rozwiniętej, wspólnie podjęły się zorganizować sekretariat grupy roboczej i jej przewodniczyć. Prace rozpoczęte w marcu 2005 r. przewidziano na okres trzech lat, a na początku 2008 r. zostaną opublikowane wytyczne. EKES jest szczególnie zainteresowany tą inicjatywą.

4.4.3 EKES proponuje utworzenie portalu informacyjnego na temat praktyk OSP w dużych przedsiębiorstwach, w oparciu o dane pochodzące od przedsiębiorstw. Deklaracje danych nie podlegają w obecnym stanie rzeczy weryfikacji przez zainteresowane strony. Byłoby wskazane, aby obserwator instytucjonalny dokonał zestawienia pomiędzy deklaracjami przedsiębiorstw a oceną zainteresowanych stron. Zadanie analizy jakościowej można by powierzyć takiej organizacji jak Fundacja Dublińska. Komitet sugeruje omówienie powyższej kwestii w ramach programu pracy Europejskiego Centrum Monitorowania Zmian (EMCC).

5. OD OSP Z INICJATYWY KIEROWNICTWA DO ŚWIADOMEGO DOBROWOLNEGO WSPÓŁDZIAŁANIA ZAINTERESOWANYCH STRON

5.1 Przejrzystość działania

5.1.1 Dobrowolne zobowiązania przedsiębiorstwa powinny być podawane do publicznej wiadomości, a ich skuteczność powinna być zawsze możliwa do sprawdzenia. Na przykład przedsiębiorstwo, które oświadcza, że ma zamiar umożliwić zatrudnienie osób niepełnosprawnych, powinno podać do wiadomości publicznej proporcje zatrudnienia i informacje o dostosowaniu danych stanowisk pracy. Konkretna i możliwie pełna informacja pozwala na stwierdzenie stopnia wywiązywania się przedsiębiorstwa ze swoich zobowiązań. Jako że odpowiedzialność mierzy się czynami a nie słowami, konieczna jest przejrzystość działań przedsiębiorstwa.

5.2 Odróżnić komunikację od sprawozdawczości

5.2.1 Sprawozdawczość

5.2.1.1 Sprawozdawczość polega na przedstawieniu, w dokumencie podanym do publicznej wiadomości, sposobu w jaki przedsiębiorstwo pojmuje wpływ, jaki wywiera jego działalność na gospodarkę, środowisko naturalne i społeczne. Poprzez publikację sprawozdania, przedsiębiorstwo dopuszcza, aby zainteresowane strony miały prawo do zapytań.

5.2.1.2 Od zarania spółek kapitałowych zarząd przedstawia raport walnemu zgromadzeniu akcjonariuszy. Od bardzo dawna istnieje również obowiązek zdawania sprawy władzom publicznym, przynajmniej z tytułu podatków i opłat na ubezpieczenia społeczne. Od kilkudziesięciu lat przedstawia się sprawozdania częściowe pracownikom w wielu krajach europejskich. Nowością jest więc, że sprawozdania mają odąd być bardziej kompletne i docierać do wszystkich podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.

5.2.1.3 Ogólna sprawozdawczość stanowi odpowiedź na pytania wyraźnie lub domyślnie formułowane przez zainteresowane strony. Jest ona narzędziem dialogu i może obejmować interaktywne systemy konsultacji lub uzgodnień. Poprzez szczegółową analizę wskaźników, roczny raport ukazuje ogólne wyniki przedsiębiorstwa, to znaczy jego zdolność do godzenia wymagań w zakresie wyników finansowych, działań socjalnych i wpływu na środowisko. W raporcie publikuje się cele przedsiębiorstwa, terminy i środki ich realizacji. Sprawozdawczość dotyczy ogólnych postępów.

5.2.2 Komunikacja

5.2.2.1 Zupełnie innym rodzajem działalności jest komunikacja, często obecnie wykorzystywana w kontaktach ze społeczeństwem — działanie obliczone na propagowanie informacji waloryzujących przedsiębiorstwo, budujących jego pozytywny obraz lub wyobrażenie w oczach społeczeństwa.

5.2.2.2 W tym celu, dyrekcja ds. komunikacji przedsiębiorstwa eksponuje jego zobowiązania i wyniki w zakresie stosowania dobrych praktyk. Komunikaty bywają rozszerzane o porównania z innymi przedsiębiorstwami, dla podkreślenia własnych atutów i wyeksponowania posiadanych znaków jakości. Nie mogą one jednak zastępować sprawozdań.

5.3 Jakość informacji

5.3.1 Jest rzeczą powszechną wykazywanie nieprawidłowości w dziedzinie informacji, zarówno w dziedzinie finansowej (fałszywy bilans) jak i pozafinansowej (kłamliwa reklama). Takie praktyki są karalne z mocy prawa.

5.3.2 Aby uzyskać informacje wysokiej jakości, konieczna jest precyzyjna organizacja uwzględniająca udział dyrekcji generalnej, aby zapewnić, przykładowo: kontakt z zainteresowanymi stronami, nadzór wewnątrz przedsiębiorstwa poprzez zorganizowanie sieci korespondentów, zbieranie i rozpowszechnianie informacji o stosowaniu dobrych praktyk w przedsiębiorstwie, sporządzanie sprawozdań oraz określenie procedury gromadzenia danych wewnętrznych poprzez: konsultacje z podmiotami zaangażowanymi w gromadzenie danych, spotkania z przedstawicielami pracowników, testy zgodności, zatwierdzenie przez zespół odpowiedzialny.

5.3.3 W zależności od branży, kraju czy terytorium, zmienia się układ zainteresowanych stron. Należy w sposób możliwie wyczerpujący uwzględnić wszystkich uczestników. Wiarygodność przedsiębiorstwa wobec mediów i społeczeństwa obywatelskiego rośnie wraz z zaangażowaniem przez nie zainteresowanych stron w opracowanie swojej strategii OSP.

5.3.4 W proces gromadzenia danych i sporządzania sprawozdań można włączać, jeśli nadarzy się taka sposobność, zainteresowane strony i zaufane strony trzecie. Jeśli nie istnieją podobne instancje, w kodeksie postępowania należy przynajmniej wskazać komisję monitorującą jego stosowanie. W przypadku braku organizacji związkowych, sprawozdania takiej komisji powinny być przedstawiane komisji ds. BHP w miejscu pracy i lokalnym stowarzyszeniom obrony praw człowieka. Z kolei w innej sytuacji, przykładowo w badaniu bezpieczeństwa żywności, uczestniczyć powinny instytuty badawcze i stowarzyszenia konsumentów. Przedsiębiorstwa zajmujące się dystrybucją towarów i świadczeniem usług muszą włączać przedstawicieli konsumentów i użytkowników w opracowanie strategii zrównoważonego rozwoju.

5.4 Dialog z zainteresowanymi stronami

5.4.1 Dobrowolne zaangażowanie i dojrzały dialog z zainteresowanymi stronami są zjawiskami nierozłącznymi. Dobrowolne zaangażowanie stanowi tylko środek do osiągnięcia celu, którym jest tworzenie wartości i osiąganie wyników na płaszczyźnie gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Co za tym idzie, przedsiębiorstwo dobrowolnie skłania się ku „działaniu”, a w konsekwencji ku „komunikowaniu działania”.

5.4.2 Z powyższych założeń wynika dobrowolne zobowiązanie się przedsiębiorstwa do uwzględnienia interesów i oczekiwań zainteresowanych stron oraz do wzmacniania przejrzystości swych działań w tej dziedzinie. Przystępując do dialogu z zainteresowanymi stronami, przedsiębiorstwo z założenia zachowuje kontrolę w dziedzinie swoich przyszłych zobowiązań. Wobec złożoności oczekiwań i interesów, przedsiębiorstwo może ustalać ich hierarchię w oparciu o obiektywne zbiory wzorców i swoją własną strategię.

5.4.3 Różne zainteresowane strony mogą wyrażać swoje oczekiwania, jednak nie wszystkie posiadają takie same uprawnienia. Można założyć, że podmioty wewnętrzne posiadają większe uprawnienia niż podmioty z zewnątrz. Poza tym nie wszystkie uprawnione żądania mogą zostać uwzględnione przez przedsiębiorstwo, które dysponuje ograniczonymi środkami. Stąd też można negocjować i konsultować wybór pomiędzy wnioskami; ostateczna decyzja należy jednak do kierownictwa przedsiębiorstwa.

5.4.4 Dialog ten jest szczególnie istotny dla zainteresowanych stron uczestniczących w łańcuchu wartości dodanej. Zleceniodawca powinien pomagać swoim dostawcom i podwykonawcom w doskonaleniu społecznie odpowiedzialnych praktyk. Powinien unikać stawiania swoich partnerów wobec sprzecznych wymagań — przykładowo, narzucając im wysokie wymagania socjalne i jednocześnie niewystarczające ceny

zakupu. Przeciwnie, zleceniodawcy powinni wspierać podwykonawców w podejmowaniu działań rozwojowych.

5.4.5 Dobrowolna strategia przedsiębiorstwa wymaga dialogu społecznego na temat OSP. Włączenie przedstawicieli pracowników w przedsięwzięcie dotyczy trzech faz: tworzenie szczególnej strategii przedsiębiorstwa z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, zastosowanie środków niezbędnych do jej przestrzegania i niezależne kontrolowanie skuteczności podjętych działań na wszystkich szczeblach przedsiębiorstwa.

5.4.6 Na szczeblu europejskim, decydującym etapem jest podjęcie dobrowolnych lub wynegocjowanych działań dotyczących OSP we wszystkich przedsiębiorstwach wielonarodowych, w których funkcjonuje europejski komitet pracowniczy. Pozwoli to również na włączenie się do tej dynamiki nowych Państw Członkowskich. Europejskie komitety pracownicze powinny odgrywać rolę we włączaniu OSP do polityki przedsiębiorstwa. Stanowią one uprzywilejowane miejsce działania dla wewnętrznych stron zainteresowanych; należy jednak pamiętać, iż polityka zgodna z zasadami OSP musi obejmować również zainteresowane strony spoza przedsiębiorstwa, w szczególności wszystkie osoby w nim zatrudnione (pracowników czasowych, podwykonawców świadczących pracę na terenie przedsiębiorstwa, rzemieślników i innych pracowników samozatrudniających się, pracujących na jego rzecz), jak również jak największą część uczestników łańcucha wartości dodanej (dostawców, podwykonawców).

Bruksela, 8 czerwca 2005 r.

Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Anne-Marie SIGMUND
